

РУХОВА ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ЛЮДИНИ ТА ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ПІДВИЩЕННЯМ РІВНЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ВМІНЬ І НАВИЧОК У ТУРИЗМІ

О. М. Школа, В. Д. Єрмолов

Проблема розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців в галузі вищої технічної освіти зберігає свою актуальність в період інтенсивних суспільно–економічних реформ в Україні. На думку відомих вчених в галузі професійної підготовки (В. І. Іллініч, О. С. Цукор, Н. П. Комаренко, Р. Т. Раєвський, В. І. Філінков, В. Г. Григоренко, В. Н. Макаров, В. П. Краснов та інші) криза соціально–економічного розвитку держави, кризи в освіті та науці призвели до появи ряду суперечностей між суспільними, інформаційно–інноваційними перетвореннями та рівнем творчого використання наукових досягнень в професійно–освітньому процесі; вимогами суспільства до психолого–педагогічної та інженерно–технічної підготовленості майбутніх фахівців для галузей народного господарства; їх загальної і професійної культури та низьким рівнем професійної компетентності; потребою забезпечення безперервного розвитку професійно–актуальних здібностей в учнів та студентів різних ланок професійної підготовки (школа → технічний коледж → технічний університет); необхідністю широкого науково–педагогічного підходу з метою активізації всіх компонентів професійної підготовки інженерно–технічних кадрів, в тому числі і форм професійно–прикладного фізичного виховання і підготовки (В. Г. Григоренко, Р. І. Хмелюк, І. А. Зязюн, В. О. Сластьонін, Р. Т. Раєвський, І. В. Муравов, В. І. Філінков, В. П. Краснов, Н. В. Кузьміна, Ю. В. Полухін, О. М. Леонт'єв, Г. О. Ямалетдінова, О. Я. Чебикін та інші). Немає сумніву, що динамізм глобальних змін у світі, перетворення які відбуваються в суспільстві в цілому, потребують істотних змін у системі освіти, принципах її організації, формах і методах освітнього процесу, розробки інноваційних технологій професійної підготовки фахівців (К. Астахова, Я. Болюбаш, В. Бондар, М. Євтух, Б. Коротяєв, Г. Шевченко, А. Шкляр, Г. Максименко та інші).

Сучасна психолого–педагогічна наука створила достатньо дієву систему теоретико–практичних знань із питань організації та управління професійною підготовкою сучасних фахівців, які були б готові конкурувати на ринку праці. В роботах Г. П. Шевченка, В. Г. Григоренка, Б. І. Коротяєва, В. М. Пристинського [4; 7; 8] аргументовано доведено, що одним з ефективних напрямків подолання певних суперечностей в системі професійної підготовки фахівців є інтенсивне впровадження їх в педагогічну практику навчального закладу. Ці навчальні заклади повинні бути зорієнтовані на певні вищі навчальні установи та галузі народного господарства. До таких навчальних закладів відносяться технічні коледжі, головними завданнями яких є:

– виховання морально і фізично здорового покоління молоді України;

- створення оптимальних умов для здобуття загальної професійно зорієнтованої освіти понад державний освітній мінімум;
- розвиток позитивної схильності, здібностей, обдарованості, творчого мислення, потреби та вміння професійно самовдосконалюватися в обраній сфері технічної освіти;
- формування громадянської позиції, почуття власної гідності, готовності до опанування професією, відповідальності за свої дії, позитивної «Я»–концепції особистості кожного учня коледжу;
- надання учням можливостей для реалізації індивідуальних творчих потреб, забезпечення умов для оволодіння знаннями, практичними вміннями наукової, конструкторської, винахідницької, раціоналізаторської діяльності в професійній сфері;
- пошук, відбір та підтримка талановитої молоді України;
- використання сучасних досягнень професійно–прикладного фізичного виховання і підготовки з метою інтенсифікації освітнього процесу в коледжі та професійної підготовки в умовах технічних університетів.

В розбудові системи професійно зорієнтованих навчальних закладів значний внесок зробили М. Антропова, Е. Булич, І. Мурахов, Т. Вісковатова, В. Ільїн, С. Косілов, Г. Шевченко, В. Григоренко, Б. Шеремет, В. Пристинський, А. Богуш та інші [1; 2; 3; 5; 6; 8]. Вони аргументовано обґрунтували систему теоретико–практичних знань з питань педагогіки загальноосвітньої та вищої школи, які є методологічними засадами подолання суперечностей, що виникають в умовах функціонування традиційних загальноосвітніх та вищих навчальних закладів, а саме:

- 1) між орієнтацією на систему знань як основу підготовки та особистісним розвитком майбутнього фахівця;
- 2) між традиційним підходом до оцінки якості професійної підготовки технічних кадрів та сучасним ринком інженерних фахівців;
- 3) між потребами у впровадженні ефективних педагогічних технологій і недостатнім науково–методичним забезпеченням розробки і поширення сучасних методик оптимізації професійної підготовки фахівців;
- 4) між вимогами ринку праці та готовністю вищої школи до підготовки конкурентноспроможного фахівця.

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити рівень формування професійних вмінь і навичок майбутніх фахівців в галузі професійної освіти.

Відповідно до мети і гіпотези дослідження були поставлені та вирішувалися наступні **завдання**:

1. Проаналізувати стан проблеми професійно–прикладної фізичної підготовки учнів навчально–освітніх закладів в системі „технічний коледж → технічний університет”.

2. Розкрити сутність професійно–прикладного фізичного виховання учнів технічних коледжів з урахуванням моделі фахової майстерності.

3. Визначити особливості побудови прогресивної моделі професійно–прикладної фізичної підготовки учнів технічних коледжів.

Методи дослідження. Ретроспективний аналіз літературних джерел; методи системно–структурованого й діяльнісно–особистісного аналізу; вивчення та узагальнення педагогічного досвіду; експертні оцінки; опитування; тривале педагогічне спостереження; бесіда; педагогічний експеримент; функціональні проби; педагогічні та психологічні тести; моторно–педагогічні тести; рухові тести; методи математичної статистики.

Результати дослідження. Не викликає сумніву розуміння того, що динамізм глобальних змін у світі, перетворення які відбуваються в суспільстві в цілому, потребують науково обґрунтованих змін в системі освіти, принципах її організації, формах і методах навчально–виховного процесу, розробки сучасних інноваційних технологій в системі професійно–прикладної фізичної підготовки (ППФП) у навчальних закладах. Для більшості сучасних професій, в тому числі і в інженерно–технічних галузях, характерно прискорений темп технологічних професій, значне збільшення обсягу і різноманітності інформації на фоні дефіциту часу для прийняття рішень, а також зростання соціальної значущості цих рішень і особистої відповідальності. Необхідність проявлення творчості у розв’язанні виробничих завдань сучасних технологічних процесів передбачає потребу у багатолітній цілеспрямованій підготовці, високої кваліфікації та особливих умов підготовки. Для ефективної діяльності працівників обраної професії важливим є створення нових алгоритмів діяльності, значний обсяг довго–часової та оперативної пам’яті, напружена і зосереджена увага на об’єкті діяльності, що надає додаткової нервово–м’язової і психоемоційній втомі з метою підвищення працездатності людини за допомогою доцільної організації режиму навчання, праці і відпочинку слід надавати підвищеної уваги. На наш погляд інноваційною технологією у визначенні психолого–педагогічних факторів, що обумовлюють ефективність структури ППФВ учнів навчальних закладів доцільно вважати положення теорії мотивованих диференційно–інтегральних оптимумів [4; 9], яке передбачає:

– формування позитивної схильності, творчого мислення, потреби до професійного самовдосконалення в обраній сфері технічної освіти;

– структура практичних знань повинна мати виражену професійно–прикладну спрямованість на розвиток актуальних рухових здібностей, життєво важливих рухових навичок і вмінь майбутнього фахівця;

– результатом досягнення оптимального рівня професійно важливих рухових навичок і вмінь повинен бути інтегральний ефект, який складатиме основу функціонування

системи відповідно адекватного відображення просторових, часових і просторово–часових параметрів дій з обраного фаху;

- система психолого–педагогічних факторів (формування та вдосконалення професійно актуальних моторно–педагогічних функцій; розвиток фізичних якостей, рухових навичок і вмінь; нервово–м’язової працездатності; психоемоційної стабільності) повинна бути спрямована локально з визначеним дозуванням впливу психолого–педагогічних факторів і умов;

- ефективність освітнього процесу (в тому числі з фізичного виховання і професійно–прикладної фізичної підготовки) повинен визначатися позитивною динамікою загальноосвітніх та спеціальних технічних знань, удосконаленням предметно–практичних та технологічних навичок і вмінь, як головного фактору формування позитивної професійної мотивації майбутніх фахівців.

Так при напруженій розумовій діяльності діють в більшій мірі подразники другої сигнальної системи. Компенсаторні процеси при цьому можуть проявлятися настільки сильно, що у стомленого робітника найбільш напружені функції (які здавалось би повинні в більшій ступені знизити свою активність у зв’язку з втомою) виявляються більш вираженими, в той час, як більш напружені – знижені. Осмислення і розуміння наведених фактів свідчить про те, що існують складності в аналізі динаміки працездатності при організації доцільних фізіологічних режимів; у встановленні ознак зниження дієздатності та диференціювання їх в залежності від компенсаторних процесів, маючих функцію „фізіологічного застереження” виробничої втоми. Подолання таких складнощів, на думку авторів, можливо, якщо врахувати і спів ставити зрушення у різних функціях. Таким чином, алгоритм фізично обгрунтованої раціоналізації режиму виробничої діяльності слід розуміти, як послідовно діючі психолого–педагогічні фактори:

- нормалізація умов зовнішнього і виробничого середовища, усунення небажаних переривів;

- вивчення виробничих показників динаміки працездатності за допомогою хронометражу дій протягом робочої зміни на 5–6 днів;

- отримання статистично достовірних фізіологічних показників динаміки дієздатності;

- розробка науково обгрунтованого режиму праці і відпочинку, який передбачав би додаткові короткі паузи (7 – 10 хвилин) в період початку розвитку втоми;

- побудова графіку динаміки розвитку втоми, який надає інформацію про критичні моменти початку порушення робочого динамічного стереотипу і коли більш доцільно призначити періоди активного відпочинку.

Аналіз літературних джерел, в тому числі і засобів масової інформації, спостереження і бесіди з робітниками і керівниками підприємств різного профілю з

напруженою технологією виробництва, дають нам підставу, на жаль, свідчити про зниження уваги, а в деяких випадках, нерозумінні та ігноруванні значення використання засобів фізичної культури і спорту у профілактиці виробничої втоми, а значить і підвищення дієздатності людини.

В результаті цілеспрямованого використання фізичних вправ в організмі людини відбувається зміна у діях функціональних систем. У людини, яка займається фізичними вправами зростає м'язова сила і витривалість; підвищується швидкість і точність робочих (рухових) дій; зменшуються показники прояву функціональних порогів при використанні роботи одноманітної потужності; зростає швидкість відновлювальних фізіологічних процесів; підвищується рівень пристосованості функцій організму до умов діяльності. Особливо високе значення у даному аспекті має прикладна фізична культура, основною метою якої є подальше вдосконалення професійної діяльності та адаптації працівників до специфічних умов технології сучасного виробництва. Засоби фізичної культури, з одного боку, здійснюють неспецифічний вплив, що сприяє підвищенню загальної стійкості організму до різноманітних впливів зовнішнього середовища; а з другого – сприяє цілеспрямованому розвитку моторно–педагогічних функцій, що визначають актуальність формування професійних навичок і вмінь. Наряду з цим, слід знову наголосити на тому, що використання спеціальних (специфічних) фізичних вправ повинно застосовуватись на фоні реалізації загальної всебічної фізичної підготовки. Тільки всебічний фізичний розвиток буде ефективно сприяти людині у зростанні загальної дієздатності, в тому числі професійної.

Вивчення, аналіз і узагальнення даних наукових, методичних джерел і матеріалів засобів масової інформації, передового педагогічного досвіду і практики ППФВ свідчать про існуючу актуальність даної проблеми в аспекті того, що подальші дослідження повинні сформулювати передумову щодо розробки і наукового обґрунтування системи заходів, які б прискорювали накопичення світового і вітчизняного досвіду з розвитку трудових навичок і вмінь, заходів запобігання передчасного порушення рефлекторної системи саморегуляції, яка є основою високоефективної трудової навички.

Література:

1. Антропова М. В. Работоспособность учащихся и её динамика в процессе учебной и трудовой деятельности. М.:Просвещение, 1968. 214 с.
2. Буліч Е., Мурахов І. Стратегія активності і оптимізму – валеологічне обґрунтування принципів здоров'я і довголіття. *Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту*. Вип.7: У 3-х т. Львів: НВФ «Українські технології», 2003. Т. 1. С. 6–9.

3. Вісковатова Т. Фізична культура і розвиток вищих психічних функцій. *Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. з галузі фіз. культ. та спорту*. Вип.7: У 3-х т. Львів: НВФ «Українські технології», 2003. Т. 1. С. 15–17.
4. Григоренко В. Г. Теория деференциально–интегральных оптимумов педагогических факторов в физической и социальной реабилитации человека. М.:ФСИ России, 1993. 167с.
5. Ильинич В. И. Профессионально–прикладная физическая подготовка студентов ВУЗов : научно–метод. и организационные основы. М.: Высш. школа, 1978. 144 с.
6. Косилов С. А., Леонова Л. А. Физиологические основы режима труда подростков. М.: Профиздат, 1967. 192 с.
7. Крамаренко И. Б. Физиологическая оценка режима производственного обучения учащихся ремесленных училищ металлообрабатывающей промышленности: сб. науч. тр. «Вопросы физиологии труда. М.: Медгиз, 1957. С. 172–180.
8. Пратуевич Ю. М. Умственное утомление школьников. М.: Наука, 1964. 202 с.
9. Пристинский В. Н. Дифференциально–интегральный подход в профилактике психического и физического утомления: учеб.–метод. пос. Донецк, 1992. 99 с.